

Državni izpitni center

M 0 5 1 1 0 3 1 3

SPOMLADANSKI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 9. maj 2005

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

RAZPRAVLJALNI ESEJ

MEDČLOVEŠKI ODNOSI V IZJEMNIH RAZMERAH

V eseju je kandidat skušal

- A** pojasniti, zakaj sta se Jakob Bergant - Berk in Robert Jordan znašla v vojni vihri in kakšna naloga jima je bila zaupana;

(do 2 + 1) +
(do 2 + 1 točka)

za **pojasnilo**, zakaj sta se znašla v vojni vihri, in **opis** naloge, npr.:

Jakob Bergant - Berk se je med 2. svetovno vojno priključil OF in je kot ilegalec najprej deloval v Ljubljani. Ker je po kapitulaciji Italije življenje v mestu zanj postalo prenevarno, se je odločil za odhod v partizane, hkrati si je želel tudi odprtega spopada s sovražnikom. Sprva je bil navaden borec, med hajko v hribih južno od Ljubljane, ko so se partizanske čete močno premešale med seboj in se povezovale v nove enote, pa ga je komisar Čiro imenoval za komandirja ene izmed čet. Najprej je moral le skrbeti za enotnost svoje čete in vzdrževati stik s štabom. Nekaj kasneje, ko so se prebijali iz zasede v zasedo, pa je četa dobila nalogo zadržati Nemce, da bi lahko partizani ranjence spravili na varno. Robert Jordan, Američan in lektor za španščino na eni izmed montanskih univerz, se je udeležil španske državljanske vojne, ker je začutil nevarnost fašizma in je ljubil Španijo in Špance. Kot mednarodni prostovoljec je najprej deloval kot miner v Estramanduri, potem pa je bil poslan v gorovje severno od Madrida. Njegova naloga je bila razstreliti strateško pomemben most v soteski pod prelazom, čez katerega je potekala prometna pot proti La Granji;

če za Berka navede, da je šel v vojno samo iz avanturističnih razlogov oz. zaradi boja proti sovražniku, 1 točka;
upoštevamo samo navajanje konkretnih nalog;

6 točk

- B** primerjati skupini borcev, ki sta jima pomagali izpeljati nalogo;

do 6 točk

za **primerjavo** skupin borcev, npr.: Berkova četa je štela približno 20 mož. Dva ali tri je poznal že iz Ljubljane, druge je videl prvič. Bili so različni po videzu in starosti, prihajali so z vseh vetrov, nekateri so bili že prekaljeni borci, drugi nebogljeni novinci. Družila sta jih skupen boj in želja po preživetju. Robertu je pomagala Pablova skupina gverilcev, ki je bila skrita v gorah nad sotesko. V skupini so bili dve ženski in sedem mož, povezovala pa sta jih sovraštvo do fašistov in želja po svobodi. Medtem ko se je Berkova skupina oblikovala šele pred kratkim, je bila Pablova skupina že nekaj časa skupaj. Borci so se zato dobro poznali in vsakdo je za vsakogar vedel, kakšen je in kako bo v določenih okoliščinah ravnal. Bili so preizkušena in prekaljena skupina, Berkovi možje pa so se šele spoznavali, a sta jih povezovala zaupanje v komandirja Berka in ogroženost. Obe skupini sta bili gverilski, bojevali sta se na podobnem hribovitem terenu, večina borcev je bila neustrašnih in požrtvovalnih;

(1 + 1 točka)

za samo predstavitev skupin;

(do 4 točke)

za predstavitev in primerjavo samo podobnosti/razlik;

do 6 točk

C predstaviti njihove medsebojne odnose in pojasniti, kako ti vplivajo na dogajanje;

(do 2 + do 2) +
(do 2 + do 2 točki)

za **predstavitev odnosov** in za **pojasnilo**, npr.: Berk je do svoje čete začutil veliko odgovornost. Borce je ves čas spodbujal in bodril, zato so tudi oni do njega začutili zaupanje. Prav zaupanje in tovarištvo sta pomagali, da so se skupaj reševali iz zased in da so vztrajali na položaju, ko naj bi pomagali tovarišem pri umiku ranjencev. Bojni položaj ni bil dobro izbran, toda ker so se zavedali, da morajo pomagati, so nesebično vztrajali, čeprav so tako žrtvovali svoje življenje. Roberta je do Pablove skupine pripeljal stari Anselmo, zaupanja vreden gverilski bojevnik. Med Robertom in skupino se je hitro rodilo medsebojno zaupanje, le Pablo, vodja skupine, Robertu sprva ni hotel pomagati. Vlogo vodje je prevzela Pablova "ženska" Pilar, ki je bila s tovariši takoj pripravljena sodelovati v diverzantski akciji. Robert je dan pred napadom na most dokazal, kako preudarno ravna v izjemnih razmerah in da mu skrb za soborce veliko pomeni. To je bilo zelo pomembno naslednjega dne, ko so uspešno izpeljali težko nalogo. Celó Pablo, ki je v noči pred napadom na most uničil zažigalne vrvice za dinamit, se jim je tik pred akcijo ponovno pridružil. Bilo mu je žal za storjeno dejanje, predvsem pa ni prenesel ločitve od svoje skupine. Robert je začutil njegovo iskrenost, zato mu je zaupal pomembno nalogo;

predstavljeni so lahko kateri koli medsebojni odnosi, ne samo do Berka/Jordana;
upoštevamo tudi vpliv na notranje dogajanje;

8 točk

Č presoditi, kdo sta osebi, ki stketa z Berkom in Jordanom najpristnejše človeške vezi, označiti izbrani osebi in ovrednotiti odnos, ki se razvije med obema paroma soborcev;

(1 + do 2 + do 2) +
(1 + do 2 + do 2 točki)

za **izbiro oseb**, njuno **oznako** in **ovrednotenje odnosov**, npr.: Menim, da je Berku postal najbližji Anton, Robertu pa stari Anselmo. Anton je bil nekdanji španski borec, redkobeseden in preudaren mož. Z Berkom sta skupaj odšla v partizane in med potjo iz Ljubljane do Ribnice stkala tiho zavezništvo. Nato sta se razšla, dokler se ni med hajko Anton pridružil Berkovi skupini. Vedno je ravnal zelo premišljeno in z Berkom sta se medsebojno dopolnjevala ter čutila veliko duhovno bližino. Anton je Berku ves čas z očmi potrjeval, da ima pravilen odnos do soborcev, med hajko pa sta se brez besed sporazumevala. Stari Anselmo se je Robertu močno prikupil z odkritim in zdravim pogledom na svet. Bil je zaupanja vreden mož, ki je vse naloge vestno opravil. Čeprav je sovražil ubijanje in nasilje sploh, je Robertu med akcijo pomagal ubiti stražarja, ker je vedel, da to od njega zahteva revolucija. Zaradi revolucije se je navzven odpovedal tudi veri, čeprav je globoko v sebi čutil željo po molitvi. Mislim, da se je med obema paroma soborcev razvilo tovarištvo oziroma prijateljstvo, kakršno je verjetno mogoče le v izjemnih razmerah. Med Berkom in Antonom se je najprej stkalo zaupanje in iz tovarištva se je razvilo pravo prijateljstvo. Berk je Antona občudoval, v njem je videl svoj drugi, boljši jaz. Cenil je njegovo preudarnost, umirjenost in rabsodnost. Lepo je imeti takšnega prijatelja. Odnos med Robertom in Anselmom pa je bil – morda že zaradi velike starostne razlike, a tudi zaradi različnega izvora, izobrazbe in izkušenj – drugačen. Med njima so vladali popolno zaupanje, vdanost in občudovanja vredno bojno tovarištvo. Robert je starca vzljudil zaradi njegove plemenitosti in verjetno je v njem začutil vse tisto, kar je bilo povezano s Španijo, ki jo je imel rad. Menim, da je tako Berka kot Roberta to vojno prijateljstvo oziroma tovarištvo oplemenitilo, saj sta prav zaradi Antona in Anselma videla ljudi in dogajanje drugače kot prej.

Izbrana oseba v paru je lahko tudi Maria ali Pilar.

10 točk

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
 - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

- Enakovredno upoštevamo različice, vendar morajo biti v nalogi dosledno rabljene:
 - Mariin/Marijin (**vendar samo Maria, Marie ...**)
 - Bitter, Bitterja .../Bitter, Bittra ...
 - Bitterjev/Bittrov
 - Mokrec/Mokrc
 - poker, pokra/pokerja
 - na svidenje/nasvidenje

INTERPRETATIVNI ESEJ

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
 - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	3	2
449–300	4	2	2
299–150	2	1	0
pod 150	1	1	0

Ernest Hemingway: Komu zvoní (odlomek)

Ernest Hemingway: Komu zvoní. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998. 338–340.

V eseju je kandidat skušal

A povzeti dogodka, ki ju odlomek povezuje, in razložiti, kako ju združuje starčeva molitev;do 3 + do 3 +
do 3 točke

za **povzetek obeh dogodkov in razlago**, kako ju starčeva molitev povezuje, npr.: Točno ob treh fašistična letala uničijo junaško El Sordovo skupino. Gverilci so se hrabro borili do zadnjega diha. El Sordo se v smrtnem boju zave, kako zelo ljubi življenje, a se do konca bori kot mož, tudi ranjen ohranja dostojanstvo in samoironijo; smrt bo sprejel, kakor da bi jemal aspirin. Tik preden umre, mu uspe ustreliti bahavega frankističnega stotnika, kar doživi kot posebno zadoščenje in veselje. Poročnik Paco Berrendo ukaže obglavljanje ubitih gverilcev. Dejanje se mu zdi sicer nečloveško, a ga jemlje kot vojaško nujnost. Krutega prizora pa sam ne želi gledati, zato ne preveri, kako so vojaki izpolnili njegov ukaz. Jezdece, ki tvorijo trupla ubitih gverilcev, opazita tako Robert Jordan kot stari Anselmo. Ta zgrožen ugotovi, da so v svežnju, ki je udarjal ob boke vodilnega konja, glave El Sordove skupine. Kako zelo ga grozljivi prizor pretrese, priča dejstvo, da moli prvič, odkar se je začelo gibanje. Iz njegove molitve razberemo, da sluti svojo tragično usodo, ki se bo dopolnila naslednjega dne. Želi si, da bi jo sprejel junaško, kot mož. Gverilci se naslednjega jutra odpravijo na položaje na mostu. Bombardiranje letal v daljavi je znak za začetek akcije, v kateri je stari Anselmo ubit. Diverzantska akcija je uspela, gverilci se bodo skušali umakniti, krije jih ranjeni Robert Jordan;

(do 2 točki)

če pri razlagi starčeve molitve omenja samo željo po močatosti, ne pa tudi slutnje smrti;

(1 + 1 + 1 točka)

za navedbo dogodkov in skopo ugotovitev;

(0 točk)

za obnovo celotne vsebine romana ali odlomka;

9 točk**B** označiti osebe iz odlomka in primerjati njihov odnos do vojne in ubijanja;

do 2 + do 2 + do 2 točki

za **oznako oseb iz odlomka**, npr.: Robert Jordan je osrednja literarna oseba v romanu, je ameriški izobraženec, profesor španščine, iz ugledne družine, saj je bil njegov ded slaven poveljnik v ameriški državljanski vojni. Španskim republikancem se je pridružil, ker je zaslužil nevarnost fašizma. Je pogumen in izredno spreten strokovnjak za eksplozive in diverzantske akcije. Jordanovi ideali so svoboda, enakost in bratstvo, za njih mu ne bi bilo težko žrtvovati niti življenja, saj se mu na začetku bojevanja zdi, da sodeluje v nekakšni križarski vojni in da izpolnjuje svojo dolžnost do vseh zatiranih na svetu. Udeležen je pri nečem, v kar popolnoma verjame. Kasneje sicer spozna globlje mehanizme vojne in v madridskem hotelu Gaylord izgubi začetne iluzije, vendar nova spoznanja v njem ne omajejo prepričanja o nujnosti boja za republiko. Tudi ljubezensko doživetje ga ne odvrne od njegove naloge: porušiti strateško pomemben most. Poročnik Paco Berrendo je na prvi pogled nepomembna literarna oseba, saj nastopi le v dveh prizorih. Je katoliški fašistični oficir, ki nasprotuje svojemu nadrejenemu, stotniku Moru. Sovraži ljudi, ki nenehno vrtijo samokres, in žaluje za mrtvim tovarišem. Hoče pa dosledno izpolnjevati vojaške dolžnosti, zato veli pobitim gverilcem odrezati

glave. Anselmo je verjetno najbolj simpatičen in najbolj tragičen lik v romanu. Je zaupanja vreden gverilski borec in vodnik, ki sovraži vsako nasilje. Je kristjan z dušo in srcem, čeprav se je zaradi fašističnega nasilja veri odrekel. Želi si vsečloveškega bratstva, upira se mu ubijanje, čeprav ga je prisiljen sprejeti kot nujno sestavino vsake vojne;

do 7 točk

za **primerjavo njihovega odnosa do vojne in ubijanja**, npr.: Anselmov odnos do vojne in ubijanja je drugačen od Jordanovega in Berrendovega. Nasprotuje ubijanju ljudi – doživlja ga kot greh. Komunistični umor ima po njegovem prepričanju enako težo kot fašistično nasilje. Misli, da mora biti človek odgovoren samemu sebi in se pokoriti za vsako zlo dejanje. V vsaki vojni se sicer ubija, a smrt in nasilje porajata samo novo sovraštvo. V nasprotju z njim vidi Robert Jordan ubijanje kot vojno nujnost – kdor hoče zmagati v vojni, mora pobijati sovražnike. Na začetku vidi pred sabo le nalogo, ki jo mora izpolniti, saj utegne biti prav most kraj, na katerem se lahko prihodnost človeštva obrne v drugo smer. Z razvojem zgodbe pa Jordan vse bolj ceni vrednost človeškega življenja. V svojih soborcih ne vidi več le vojakov, ampak ljudi, ki jih ima rad in se čuti odgovornega zanje. Postopoma spoznava, da so tudi sovražniki človeška bitja in da se grozote dogajajo na obeh straneh. Ko mora ubiti mladega karlista, se zave, da je ubil malega človeka, ki je zelo podoben njegovim soborcem, da mladenič ni bil pravi fašist. Vse bolj je prepričan, da nihče nima pravice, da bi drugemu človeku vzel življenje, razen če stori to zato, da bi preprečil hujše zlo. Jordanova razmišljanja in stališča so presenetljivo podobna stališčem fašističnega poročnika Berrende. Oba doživljata ubijanje kot nekaj nujnega, a gnusnega. Berrenda žaluje za mrtvim prijateljem in prezira svojega nadrejenega, ker ne zna drugega kot vihteti orožje. Njegovo spoznanje, da je vojna nekaj nečloveškega, da je zlo, je vzporednica Jordanovim razmišljanjem;

do 3 točke za opis odnosa do vojne in ubijanja + do 2 točki za primerjavo podobnosti + do 2 točki za primerjavo razlike;

13 točk

C predstaviti slogovne in motivne značilnosti odlomka, ki ustvarjajo tragično in slovesno razpoloženje;

do 6 točk

za **predstavitev slogovnih in motivnih značilnosti odlomka**, ki ustvarjajo tragično in slovesno razpoloženje, npr.: Slovesnost in tragičnost dogajanja sta izraziti že na začetku odlomka, saj je s ponavljanjem/paralelizmom členov ustvarjen svojevrsten ritem. Ponavljanje, s katerim je prikazana prihajajoča kolona jezdecev, nakazuje Jordanovo notranjo napetost. Napetost se še stopnjuje, ker Jordan ne more videti tovora, ki ga je nosilo eno izmed sedel, bralec pa ve, da se v zvitem ponču skrivajo glave El Sorda in njegovih soborcev. Gozd, skozi katerega jaha frankistična konjenica, je temen in miren, slovesno deluje primerjava luči med drevesnimi debli s svetlobo v katedrali. Kontrast sakralnosti prostora in krvave morije, ki se je zgodila, stopnjuje občutek tragične srhljivosti. Na bralca močno učinkuje tudi motiv dvojne molitve – poročnika Berrende in gverilca Anselma. Oba molita k Mariji – k usmiljenju, prvi čuti v sebi praznino, drugemu ledeni srce od strahu in moli za duše Sorda ter vse njegove skupine. Tragičnost in slovesnost sta še bolj poudarjeni s številnimi paralelizmi (ponovitvami) v Anselmovi molitvi;

(1 + 1 + 1 točka)

za samo poimenovanje slogovnih/motivnih značilnosti;

6 točk

Č ovrednotiti vlogo in pomen odlomka v celotnem romanu;

do 4 točke

za **ovrednotenje** vloge in pomena odlomka v celotnem romanu, npr.: Odlomek s svojo vzvišeno resnobnostjo poudarja, kako nesmiselno je vojno nasilje, in osvetljuje misel iz mota ter naslova romana, da je ob smrti vsakega človeka tudi vseh drugih ljudi manj, saj je vsak človek del »Človeštva«;

(do 2 točki)

za ovrednotenje vloge in pomena, ki se ne nanaša na celoten roman;

4 točke

D *do 3 točke za ustvarjalnost kandidatove ubeseditve ob upoštevanju celostnih meril za prav dobro ali odlično oceno in kadar ocenjevalec presodi, da je v eseju vsaj ena izmed naslednjih prvin: vsebinska izvirnost ali prepričljivost, izvirni učinki v zgradbi ali izviren, domiselni slog.*

3 točk